

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT

ANTONIO TIZZANO

fremsat den 16. december 2004¹

I — Indledning

1. Nærværende sag vedrører et præjudicielt spørgsmål om fortolkningen af Bruxelleskonventionen af 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager² (herefter »Bruxelles-konventionen«, eller blot »konventionen«), der af cour d'appel de Grenoble (Frankrig) er forelagt De Europæiske Fællesskabers Domstol.

2. I det væsentlige ønsker den forelæggende ret oplyst, om en værnetingsklausul, der er indgået i overensstemmelse med bestemmelserne i Bruxelleskonventionens artikel 12, nr. 3, kan gøres gældende over for den sikrede eller den begunstigede i en forsik-

ringsaftale, når disse ikke selv har underskrevet forsikringsaftalerne.

II — Retsforskrifter

Bestemmelserne i Bruxelleskonventionen

3. Det skal erindres, at Bruxelleskonventionen finder anvendelse på tvister i borgerlige sager, herunder handelssager, og ved hjælp af bestemmelserne i dens afsnit II skal fastlægge kompetencen for retterne i de kontraherende stater inden for Fællesskabet.

4. Hovedreglen, der er indeholdt i konventionens artikel 2, fastsætter, at retternes kompetence er på det sted, hvor sagsøgte har sin bopæl. Konventionen indeholder imidlertid væsentlige undtagelser fra denne regel, enten i form af specielle kompetenceregler (afsnit II, afdeling 2) eller regler om enekompetence (afdeling 5), enten ved aftaler om kompetence (afdeling 6) i forbindelse med den almindelige ordning, eller også ved hjælp af særlige ordninger, der er inspireret

1 — Originalsprog: italiensk.

2 — Konventionen af 27.9.1968 (EFT 1978 L 304, s. 17), som ændret ved konventionen af 9.10.1978 om Kongeriget Danmark, Irland og Det Forenede Kongerige Storbritannien og Nordirlands tiltrædelse (EFT L 304, s. 1, og — den ændrede tekst — s. 77), ved konventionen af 25.10.1982 om Den Høllenske Republik tiltrædelse (EFT L 388, s. 1), ved konventionen af 26.5.1989 om Kongeriget Spanien og Den Portugisiske Republik tiltrædelse (EFT L 285, s. 1) og ved konventionen af 29.11.1996 om Republikken Østrig, Republikken Finland og Kongeriget Sveriges tiltrædelse (EFT 1997 C 15, s. 1). En konsolideret udgave af konventionen er offentliggjort i EFT 1998 C 27, s. 1.

af et helt andet princip, nemlig princippet om beskyttelse af den svageste part (afdeling 3 og 4). De for nærværende sag relevante bestemmelser er især bestemmelserne i konventionens afsnit II, afdeling 3. Det fremgår således af artikel 7, at kompetencen i forsikringsager reguleres af de efterfølgende artikler (dvs. artikel 8-12) på helt selvstændig vis i forhold til den ordning, der er fastsat i afdeling 1 og 2 i samme afsnit.

5. Især artikel 8 indfører et helt og fuldt sagsøger-værneting for den svageste part i aftalen, idet den bestemmer følgende:

»En forsikringsgiver, der har bopæl på en kontraherende stats område, kan sagsøges:

1) ved retterne i den stat, hvor han har bopæl, eller

2) i en anden kontraherende stat, ved retten på det sted, hvor forsikringstageren har bopæl [...]«

6. Konventionens artikel 9 er affattet således:

»I sager om ansvarsforsikring [...] kan forsikringsgiveren endvidere sagsøges ved retten på det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået [...]«

7. Ud over de her definerede kompetencer bestemmes det i konventionens artikel 10, stk. 1: »I sager om ansvarsforsikring kan forsikringsgiveren endvidere sagsøges ved den ret, hvor skadelidte har anlagt sag mod den sikrede, såfremt den lovgivning, der gælder for denne ret, indeholder hjemmel dertil.«

8. I tilfælde af, at det er forsikringsgiveren, der anlægger sag, bestemmes det dernæst i artikel 11, at denne »kun [kan] anlægge sag ved retterne i den kontraherende stat, på hvis område sagsøgte har bopæl, hvad enten sagsøgte er forsikringstager, sikret eller begunstiget«.

9. I nærværende sag har konventionens artikel 12 særlig betydning. Denne artikel fastsætter, at parterne kun kan fravige disse kompetenceregler »ved aftale:

1) såfremt denne er indgået, efter at tvisten er opstået, eller

- 2) såfremt aftalen giver forsikringstageren, den sikrede eller den begunstigede ret til at anlægge sag ved andre retter end dem, der er nævnt i denne afdeling, eller
- b) i en form, der er i overensstemmelse med den skik og brug, som parterne følger i deres indbyrdes forhold, eller
- 3) såfremt aftalen er indgået mellem en forsikringstager og en forsikringsgiver, som på tidspunktet for kontraktens indgåelse havde deres bopæl eller sædvanlige opholdssted i samme kontraherende stat, med det formål, at retterne i denne stat skal være kompetente også i tilfælde af, at skadetilføjelsen er foregået i udlandet, medmindre en sådan aftale ikke er tilladt efter lovgivningen i den pågældende stat [...]«.
- c) inden for international handel, i den form, der er i overensstemmelse med en sædvane, som parterne har eller burde have kendskab til, og som inden for sådan handel er almindeligt kendt og regelmæssigt fulgt af parter i kontrakter af samme type inden for den pågældende handelsbranche.

10. Vedrørende værnetingsklausulerne skal endelig nævnes konventionens artikel 17, der er affattet således:

[...]

»Såfremt parterne i tilfælde, hvor mindst én af dem har bopæl på en kontraherende stats område, har vedtaget, at en ret eller retterne i en kontraherende stat skal være kompetente til at påkende allerede opståede tvister eller fremtidige tvister i anledning af et bestemt retsforhold, er alene denne ret eller retterne i den pågældende stat kompetente. En sådan aftale om retternes kompetence skal være indgået enten:

- a) skriftligt eller mundtligt med skriftlig bekræftelse, eller
- Aftaler om retternes kompetence samt tilsvarende bestemmelser i et dokument om oprettelse af en trust er ugyldige, såfremt de strider mod bestemmelserne i artikel 12 og 15, eller såfremt de udelukker kompetencen for de retter, som i medfør af artikel 16 er enekompetente.

Såfremt en aftale om retternes kompetence kun er indgået til fordel for én af parterne, bevarer denne retten til at anlægge sag ved enhver anden ret, der er kompetent efter denne konvention.«

»Laiterie du Chatelard«) i Eydoche (Frankrig). De bestod i at opsætte »sandwich«-paneler fremstillet af det daværende Plast'Europ med en kerne af polyurethan, som var sprøjtet ind mellem de to dækplader.

III — De faktiske omstændigheder og retsforhandlingerne

11. Selskabet Société financière et industrielle du Peloux (herefter »SFIP«), tidligere SA Plast'Europ, er et fransk datterselskab af det belgiske selskab Recticel SA (herefter »Recticel«).

12. I 1988 underskrev Recticel en forsikringsaftale for sig selv og sine europæiske datterselskaber, herunder SFIP, hos en gruppe af belgiske forsikringselskaber.

13. Artikel K i forsikringspolice bestemmer, at »i tilfælde af tvister vedrørende forsikringsaftalen accepterer selskabet, at der er værneting ved domstolene ved forsikringstagerens hjemsted«.

14. I løbet af 1990 udførte det franske selskab Calland Réalisations SARL en række isoleringsarbejder for SA Établissements Bernard Laiterie du Chatelard (herefter

15. En sagkyndig erklæring fastslog, at der var sket fejl i forbindelse med udformningen og fremstillingen af disse paneler og fastslog derfor, at lokalerne ikke kunne anvendes til det formål, som Laiterie du Chatelard skulle anvende dem til.

16. Laiterie du Chatelard anlagde ved stævninger af 1. og 12. marts 2001 erstatnings-søgsmål ved tribunal de grande instance de Bourgoin-Jallieu mod følgende selskaber: a) Abeille Assurances Cie, der er forsikringsgiver for Calland Réalisations SARL, b) SFIP, c) SMABTP, som er erhvervsansvarsforsikrer for SFIP, d) SA AXA Global Risks og e) SA Zurich International, som er forsikringsgiver vedrørende øvrige typer ansvar for SFIP.

17. I medfør af Bruxelles-konventionens artikel 10, stk. 1, adciterede SFIP under sagen samtlige de belgiske forsikringsgivere, der i 1988 havde underskrevet forsikringspolice med Recticel.

18. De belgiske coassurandører gjorde gældende, at retten i Bourgoin-Jallieu savner stedlig kompetence, idet de har henvist til artikel K i forsikringspolice, hvorefter det er ved retten ved Recticels hjemsted, dvs. tribunal de première instance de Bruxelles, der skal anlægges sag.

gøres gældende, at der er aftalt en værnetingsklausul, som giver domstolene i denne stat kompetence, når den sikrede ikke selv har godkendt denne klausul, skaden er indtrådt i en anden medlemsstat, og den sikrede ved retterne i sidstnævnte medlemsstat ligeledes har anlagt sag mod de forsikringsgivere, der har hjemsted i denne stat?»

19. Ved dom af 13. september 2002 gav tribunal de grande instance de Bourgoin-Jallieu de belgiske coassurandører medhold og henviste parterne til den belgiske domstol, der ifølge den franske domstol havde kompetence til at behandle SFIP's erstatnings-søgsmål mod de nævnte assurandører.

21. Der er afgivet skriftlige indlæg af den franske regering, Det Forenede Kongeriges regering, Kommissionen og forsikrings-selskaberne Gerling Konzern Belgique SA, Mutuelles du Mans SA, Axa Belgium, Zurich International Belgique, Ace Insurance og Fortis Corporate Insurance SA (herefter »forsikrings-selskaberne«).

20. SFIP iværksatte et kæremål vedrørende kompetencespørgsmålet til cour d'appel de Grenoble, der, idet den er i tvivl om fortolkningen af Bruxelles-konventionen, har besluttet at udsætte sagen og i henhold til Luxembourg-protokollen af 3. juni 1971³ forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

22. Under retsmødet den 27. oktober 2004 blev der afgivet mundtlige indlæg af Axa Belgium, Gerling Konzern Belgique SA, den franske regering og Det Forenede Kongeriges regering samt af Kommissionen.

IV — Retlig stillingtagen

»Kan det, over for den sikrede i henhold til en forsikringsaftale, som er indgået mellem en forsikringstager (den, der har tegnet forsikringen) og en forsikringsgiver, som begge har hjemsted i samme medlemsstat,

23. Med det præjudicielle spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om en værnetingsklausul indgået i overensstemmelse med Bruxelles-konventionens artikel 12, nr. 3, kan gøres gældende over for den sikrede eller den begunstige i

3 — EFT 1975 L 204, s. 28.

medfør af en forsikringsaftale, såfremt disse personer ikke er de samme som forsikringstageren og har deres sædvanlige opholdssted (eller bopæl) i en anden stat end forsikringstageren (og forsikringsgiveren).

24. I indlæggene for Domstolen er der givet forskellige svar på dette spørgsmål.

25. Det første synspunkt, der forsvares af Kommissionen med argumenter, som jeg vender tilbage til, er, at en værnetingsklausul i en police underskrevet af en forsikringsgiver og en forsikringstager på vegne af en tredjemand ikke kan gøres gældende over for denne. Følgelig kan den af Recticel og forsikringsselskaberne underskrevne klausul ikke gøre gældende over for SFIP.

26. Det Forenede Kongerige og forsikringsselskaberne mener derimod, at en sådan klausul bestemt kan gøres gældende over for den sikrede tredjemand og derfor, i nærværende sag, SFIP.

27. Den franske regering tilsluttede sig under retsmødet også dette synspunkt, skønt den i det skriftlige indlæg omhyggeligt havde gennemgået de to modstridende opfattelser, idet den fandt, at begge synspunkter var plausible.

28. Herefter er det, med henblik på at tage stilling til de to synspunkter, nødvendigt først at kaste et hurtigt blik på alle de bestemmelser i konventionen, der vedrører værneting i forsikringsager.

29. I den henseende skal det erindres, at værnetingsreglerne i konventionens afsnit II, afdeling 3, afspejler ønsket om at beskytte parter såsom forsikringstageren, den sikrede og den begunstigede, der »som oftest står over for en standardkontrakt, hvis vilkår ikke længere kan forhandles, ligesom han er den økonomiske svageste part«⁴ i forsikringsforholdet.

30. Denne beskyttelse sikres i det væsentlige på to måder. Såfremt forsikringsgiveren anlægger sag, tillægger konventionens artikel 11 enekompetence til retten på det sted, hvor den svageste part har bopæl. Hvis det derimod er den svageste part, der anlægger sag, har denne i medfør af konventionens artikel 8, nr. 1 og 2, mulighed for at sagsøge forsikringsgiveren enten ved retten på det sted, hvor denne har bopæl, eller ved retten på det sted, hvor forsikringstageren har bopæl.

4 — Dom af 13.7.2000, sag C-412/98, Group Josi, Sml. I, s. 5925, præmis 64, og af 14.7.1983, sag 201/82, Gerling, Sml. s. 2503, præmis 17.

31. Hertil kommer to yderligere særlige kompetencer, der er fastsat i konventionens artikel 9 og 10 i forbindelse med sager om ansvarsforsikring.

32. Navnlig artikel 9 præciserer i den del, der har relevans for denne sag, at forsikringsgiveren endvidere kan sagsøges ved retten på det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået. Artikel 10, nr. 1, bestemmer, at forsikringsgiveren kan sagsøges ved den ret, hvor skadelidte har anlagt sag mod den sikrede, såfremt den lovgivning, der gælder for denne ret, indeholder hjemmel dertil.

33. Endelig suppleres beskyttelsen af den svageste part i forsikringsforholdet derved, at eventuelle klausuler, der fraviger bestemmelserne om kompetence i de øvrige bestemmelser i afsnit II, afdeling 3, er underordnet strenge betingelser.

34. Konventionens artikel 12 bestemmer således, at kompetencereglerne på forsikringsområdet kan fraviges ved hjælp af værnetingsklausuler. Den fastsætter imidlertid samtidig betingelser, som har til formål at undgå, at disse klausuler er til ulempe for den svageste part i forsikringsforholdet. Disse betingelser er: a) at denne part har givet sit udtrykkelige samtykke til virkningerne af værnetingsklausulen, efter at tvisten er opstået (artikel 12, nr. 1); b) at det valgte værneting er foreneligt med beskyttelsen af

dennes interesser (artikel 12, nr. 2 og 3); eller c) at ingen af parterne har behov for beskyttelse (artikel 12, nr. 4 og 5).

35. Samtidig med at den opretholder princippet om parternes autonomi, som den også tillægger stor betydning⁵, undgår konventionen, at hensigten om at beskytte den svageste part kan bringes i fare ved en værnetingsklausul, der pålægges af forsikringsgiverne som følge af dennes større forhandlingsstyrke.

36. Herefter følger en grundigere gennemgang af konventionens artikel 12, nr. 3, der utvivlsomt udgør den centrale bestemmelse for nærværende sag.

37. Som allerede nævnt tillader denne bestemmelse parterne i forsikringsaftalen at fravige de allerede nævnte almindelige kompetencebestemmelser ved i aftalen at tilføje en klausul, der indgås »mellem en forsikringstager og en forsikringsgiver, som på tidspunktet for kontraktens indgåelse havde deres bopæl eller sædvanlige opholdssted i samme kontraherende stat, med det formål, at retterne i denne stat skal være kompetente også i tilfælde af, at skadetilføjelsen er foregået i udlandet, medmindre en sådan aftale ikke er tilladt efter lovgivningen i den pågældende stat«.

5 — Dom af 9.11.1978, sag 23/78, Meeth, Sml. s. 2133, præmis 5.

38. Indledningsvis skal det bemærkes, at denne fravigelse hovedsageligt har til formål at gøre det muligt for forsikringsgiveren at udelukke, at de kompetenceregler, der er fastsat i konventionens artikel 9 og 10, gøres gældende imod ham. Som følge af denne bestemmelse kan forsikringsgiveren undgå både at blive sagsøgt ved retten på det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået (artikel 9), og at blive sagsøgt af forsikringstageren ved den ret, hvor skadelidte har anlagt sag mod den sikrede (artikel 10)⁶.

39. Ved nærmere eftersyn kan en sådan værnetingsklausul imidlertid ikke være til skade for forsikringstageren, eftersom det kræves, at forsikringstageren og -giveren har bopæl eller sædvanligt opholdssted i samme stat, for at retterne i denne stat kan gøres kompetente.

40. Problemer opstår derimod når, som i den foreliggende sag, den sikrede og forsikringstageren ikke er en og samme person, og den sikrede bor i en anden medlemsstat end forsikringstageren og forsikringsgiveren.

41. I denne forbindelse mener Kommissionen, som allerede nævnt, at behovet for at

6 — Det skal erindres, at skadelidte kan anlægge sag ved retten på det sted, hvor forsikringstageren har sin bopæl, eller der, hvor skadetilføjelsen er foregået, i medfør af henholdsvis konventionens artikel 2 og artikel 5, nr. 3.

beskytte den sikrede tredjemand medfører, at værnetingsklausulen ikke kan gøres gældende over for denne.

42. Det Forenede Kongeriges regering og forsikringsselskaberne påberåber sig derimod, sammen med en række andre argumenter, som jeg vender tilbage til senere, retssikkerhedshensyn som begrundelse for, at værnetingsklausulen, selv om den er indgået mellem forsikringstageren og forsikringsgiveren, ikke desto mindre kan gøres gældende over for den sikrede. De mener, at kun herved sikres en reel beskyttelse af forsikringsgiverens interesser i at kunne sagsøges ved et eneste forudbestemt værneting, især i sager om ansvarsforsikring.

43. Jeg må straks bemærke, at ordlyden i artikel 12, nr. 3, ikke synes at give et sikkert svar på spørgsmålet. Denne bestemmelse præciserer blot de betingelser, der skal overholdes i forbindelse med en værnetingsaftale, mens den ikke siger noget om det punkt, der er genstand for nærværende sag. Dette bekræftes i øvrigt af, at de, der har indgivet indlæg, netop ud fra en ordlydsfortolkning af bestemmelsen nåede til forskellige konklusioner.

44. Ifølge Det Forenede Kongerige viser ordlyden af konventionens artikel 12, nr. 3, at en værnetingsklausul, udformet i overensstemmelse med de i bestemmelsen nævnte betingelser, kan gøres gældende over for den sikrede og den begunstigede. Hvis kontrakt-

parterne havde ønsket at behandle disse personer forskelligt fra forsikringstageren, således at en korrekt indgået værnetingsklausul ikke kunne gøres gældende over for disse, var der intet, der hindrede dem i udtrykkeligt at nævne dette. Hvor konventionens forfattere har ønsket at sondre mellem forsikringstageren og de øvrige personer, er det sket udtrykkeligt. Det er f.eks. tilfældet med konventionens artikel 12, nr. 2, der tillader værnetingsklausuler, der »giver forsikringstageren, *den sikrede eller den begunstigede* ret til at anlægge sag ved andre retter end dem, der er nævnt i denne afdeling«⁷. Det følger modsætningsvis af den manglende sondring i artikel 12, nr. 3, mellem forsikringstagerens situation og de øvrige personers situation, at disse situationer skal behandles ens, og at klausuler baseret på denne bestemmelse følgelig kan gøres gældende over for tredjemand.

45. Det Forenede Kongerige anfører endvidere, at en antagelse af, at artikel 12, nr. 3, har til formål at give den sikrede og den begunstigede en anden beskyttelse end den, artiklen giver forsikringstageren, ville være ensbetydende med, at der foretages en uacceptabel »kreativ fortolkning« af bestemmelsen, idet der herved indføres en begrænsning i håndhævelsen af en værnetingsaftale, som artikel 12 hverken direkte eller indirekte fastsætter.

46. Til støtte for sit synspunkt nævner Det Forenede Kongerige yderligere det retlige

instrument, der har erstattet konventionen, nemlig Rådets forordning (EF) nr. 44/2001 af 22. december 2000 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område⁸. Den artikel i forordningen, der svarer til konventionens artikel 12, nr. 3, dvs. artikel 13, nr. 3, indeholder ingen henvisning til sikrede eller begunstigede tredjemænd, hvorimod disse personer er nævnt i de øvrige bestemmelser om værnetingsklausuler på forsikringsområdet og navnlig i artikel 9, stk. 1, litra b), der svarer til konventionens artikel 8, nr. 2⁹.

47. Dette bekræfter ifølge denne regering, at når man har ønsket at indsætte særlige bestemmelser vedrørende den sikrede eller den begunstigede, er dette gjort udtrykkeligt.

48. Kommissionen er af en helt anden opfattelse, idet den finder, at det forhold, at konventionens artikel 12, nr. 3, ikke siger noget om den sikrede eller den begunstigede, betyder, at disse personer befinder sig i en anden situation end forsikringstageren. Kommissionen tilføjer endvidere, idet den

⁸ — EFT 2001 L 12, s. 1.

⁹ — I henhold til denne sidste bestemmelse kan en forsikringsgiver, der her bopæl på en kontraherende stats område, sagsøges »i en anden kontraherende stat, ved retten på det sted, hvor forsikringstageren har bopæl«. Artikel 9, stk. 1, litra b), i forordning nr. 44/2001 bestemmer, at forsikringsgiveren kan sagsøges »i en anden medlemsstat, i tilfælde, hvor sagen anlægges af forsikringstageren, den sikrede eller den begunstigede, ved retten på det sted, hvor sagsøger har bopæl«.

7 — Min fremhævelse.

vender Det Forenede Kongeriges argument på hovedet, at hvis man med konventionen havde ønsket at placere disse tre personer under samme ordning, ville det være fremgået udtrykkeligt, således som det er tilfældet med den førnævnte artikel 12, nr. 2.

49. Disse diametralt forskellige opfattelser bekræfter efter min mening, at ordlyden af artikel 12, nr. 3, ikke giver præcise og ubestridelige indikationer vedrørende bestemmelsens rækkevidde.

50. Endvidere mener jeg ikke, at Domstolens praksis og især Gerling-dommen¹⁰, som de, der har indgivet indlæg, har henvist til til støtte for hver deres argumentation, kan kaste lys over denne fortolkning.

51. Det er ganske vist korrekt, at Domstolen i den pågældende dom medgav, at i forbindelse med en forsikringsaftale mellem en forsikringsgiver og en forsikringstager, som har indgået aftalen i egen og i tredjemands interesse, kan sidstnævnte påberåbe sig den værnetingsklausul, der er indføjet i aftalen, mod forsikringsgiveren¹¹. Men det er ligeledes korrekt, at klausulen i den pågældende sag var baseret på konventionens artikel 12,

nr. 2, der forfølger et andet mål end artikel 12, nr. 3. Som allerede nævnt tillader artikel 12, nr. 2, værnetingsklausuler, der »giver forsikringstageren, den sikrede eller den begunstigede ret til at anlægge sag ved andre retter end dem, der er nævnt i denne afdeling«.

52. Det er derfor uomtvisteligt, at en sådan klausul ikke på nogen måde kan være til skade for den svageste part i forsikringsaftalen, eftersom denne klausul på ingen måde afskærer anvendelsen af de værnetingsregler, der er fastsat om forsikringsregler i konventionen, men derimod tilføjer et yderligere værneting til dem, der følger af disse regler. Formålet med at beskytte den svageste part i forsikringsaftalen er således opnået og endda forstærket.

53. Klausulerne i artikel 12, nr. 3, indfører derimod et værneting, der udelukker de øvrige muligheder, der er fastsat i bestemmelserne i konventionens afsnit II, afdeling 3. Sådanne klausuler kan derfor gøres gældende over for tredjemand, hvis, og kun hvis, det ikke er i strid med hensynet til at beskytte den sikrede, et hensyn, der ligger til grund for bestemmelserne i konventionen på dette område.

54. Da de to bestemmelsers formål og virkning således er forskellige, mener jeg i modsætning til Det Forenede Kongeriges regering og forsikringsselskaberne ikke, at det med føje kan anføres, at såfremt det i

10 — Nævnt ovenfor.

11 — Dommens præmis 20.

retspraksis anerkendes, at den sikrede kan drage fordel af en værnetingsklausul i medfør af konventionens artikel 12, nr. 2, er der ingen grund til, at en klausul i medfør af artikel 12, nr. 3, ikke skulle kunne gøres gældende over for samme person.

55. Som det var tilfældet med bestemmelsens ordlyd, giver Fællesskabets retsinstansepraksis på området ingen hjælp til at besvare det præjudicielle spørgsmål. Det er derfor nødvendigt at foretage en systematisk fortolkning af konventionens bestemmelser på forsikringsområdet.

56. Det skal i den forbindelse først understreges, at formålet med disse bestemmelser, som allerede flere gange fremhævet, er at beskytte de svageste parter i forsikringsaftalen, dvs. forsikringstageren, den sikrede og den begunstigede.

57. Når dette er udgangspunktet for besvarelsen af spørgsmålet, må det undersøges, om — i tilfælde af et erstatningssøgsmål anlagt af skadelidte mod den civilretligt ansvarlige, der er forsikret mod den risiko, der følger af erstatningsansvaret, men som ikke er den, der har tegnet forsikringen — den sikrede civilretligt ansvarlige rent faktisk kan lide skade som følge af den værnetingsklausul, der er indeholdt i policen.

58. Det skal herved bemærkes, at på området for civilretligt ansvar kan den ansvarlige sagsøges af skadelidte ikke kun ved retten i den stat, hvor han har bopæl (konventionens artikel 2), men ligeledes ved retten på det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået (konventionens artikel 5, nr. 3).

59. I sin egenskab af sikret i medfør af en police, der omfatter det civilretlige ansvar, opnår den sikrede i begge tilfælde i henhold til bestemmelserne i konventionens artikel 10, stk. 1, en passende beskyttelse i forholdet til forsikringsgiveren.

60. I det første tilfælde kan han adcitere forsikringsgiveren ved retten på det sted, hvor han har sin bopæl. I det andet tilfælde er det helt op til den sikrede at vælge, om tvisten mod forsikringsgiveren skal ske ved en anden ret. Den sikrede kan frit vælge, om han vil sagsøge forsikringsgiveren ved retten på det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået, hvilket giver den tætteste tilknytning til sagens faktiske omstændigheder, eller om han ved retten på det sted, hvor han har sin bopæl, vil anlægge et selvstændigt søgsmål mod forsikringsgiveren.

61. Hvis der under disse omstændigheder er indgået en værnetingsaftale som omhandlet i konventionens artikel 12, nr. 3, kan den sikrede, *der ligeledes er part i forsikringsaftalen*, og som sagsøges af skadelidte ved retten på det sted, hvor skadetilføjelsen er

foregået, i medfør af denne klausul ikke sagsøge forsikringsgiveren ved denne ret, men han kan ikke desto mindre gøre sine rettigheder gældende i et selvstændigt søgsmål ved retten på det sted, hvor han har sin bopæl (der pr. definition i det foreliggende tilfælde også er bopælen for forsikringsgiveren). Derfor er værnetingsklausulen ikke i strid med det formål om at beskytte den svageste part, der karakteriserer hele det afsnit i konventionen, der vedrører forsikring.

62. Når det derimod, som i denne sag, drejer sig om en *sikret tredjemand i forhold til forsikringsaftalen*, der har bopæl (som i denne sag) i en anden medlemsstat end forsikringsgiveren, bevirker værnetingsklausulen både, at denne fratages muligheden for at anlægge sag ved retten på det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået, og muligheden for at anlægge sag ved retten på det sted, hvor han har sin bopæl, idet værnetingsklausulen forpligter ham til at gøre sine rettigheder gældende over for forsikringsgiveren ved retten på det sted, hvor denne har sin bopæl.

63. Det kan derfor ikke med føje hævdes, som det gøres af Det Forenede Kongerige og forsikringselskaberne, at hvis værnetingsklausulen ikke kan gøres gældende af en sikret tredjemand eller en begunstiget, medfører det, at forsikringsaftalerne giver disse personer flere rettigheder end den, der tegner forsikringen, og over for hvem klausulen kan gøres gældende. Som vi netop har set, er forholdet det, at når (som i denne sag) den sikrede tredjemands eller den begunsti-

gedes bopæl eller sædvanlige opholdssted ikke er i samme stat som forsikringsgiverens bopæl og bopælen for den, der har tegnet forsikringen, ville anvendelsen af klausulen medføre, at disse, i modsætning til den, der har tegnet forsikringen, afskæres fra muligheden for at anlægge sag ved retten på det sted, hvor de har bopæl.

64. Det er imidlertid klart, at såfremt det forholdt sig således, ville det mål om at beskytte de svageste parter, som ligger til grund for konventionens afsnit II, afdeling 3, i alvorlig grad blive bragt i fare.

65. Man ville i øvrigt nå til samme resultat, hvis den kritiserede fremgangsmåde anvendtes i det tilfælde, hvor forsikringsgiveren sagsøger den sikrede tredjemand.

66. Konventionens artikel 11 bestemmer som hovedregel (og igen for at beskytte den svageste part i aftalen), at i et sådant tilfælde kan forsikringsgiveren kun anlægge sag »ved retterne i den kontraherende stat, på hvis område sagsøgte har bopæl, hvad enten sagsøgte er forsikringstager, sikret eller begunstiget«.

67. Men hvis en aftale om værneting var indgået i overensstemmelse med artikel 12,

nr. 3, og den kunne gøres gældende over for den sikrede tredjemænd, ville den beskyttelse, der gives i artikel 11, utvivlsomt blive bragt i fare, eftersom den svage part kunne sagsøges ved retten på det sted, hvor forsikringsgiveren har bopæl.

68. Af de samme grunde er det ligeledes muligt at anfægte det argument, som Det Forenede Kongerige forsøger at udlede af forordning nr. 44/2001, som har erstattet Bruxelles-konventionen, idet det henholdte sig til, at indholdet i forordningens artikel 13 og konventionens artikel 12 var identisk (jf. ovenfor, punkt 46 ff.).

69. I denne henseende skal det først bemærkes, at selv om bestemmelserne i denne forordning ikke finder anvendelse på den foreliggende sag¹², er de ændringer, der indføres ved forordningen, ikke uden interesse for nærværende gennemgang, netop på grund af, indholdet i det væsentlige er det samme.

70. Det skal bemærkes, at betragtning 13 til forordningen nævner, at »for forsikringsaftaler [...] er det ønskeligt at beskytte den

svage part ved hjælp af kompetenceregler, der er gunstigere for denne parts interesser end de almindelige kompetenceregler«.

71. Med dette formål for øje har artikel 9, stk. 1, litra b), i forordning nr. 44/2001 forstærket beskyttelsen af de svageste parter i forsikringsaftalen i forhold til det i konventionen fastsatte, idet bestemmelsen gør det muligt at sagsøge forsikringsgiveren ikke blot ved retten på det sted, hvor denne har bopæl, men ligeledes »i en anden medlemsstat, i tilfælde, hvor sagen anlægges af forsikringstageren, den sikrede eller den begunstigede, ved retten på det sted, hvor sagsøger har bopæl«¹³.

72. I stedet for kun at have værneting ved retten på det sted, hvor forsikringstageren har bopæl, således som fastsat i Bruxelleskonventionens artikel 8, nr. 2, giver forordning nr. 44/2001 ligeledes den sikrede tredjemand mulighed for at sagsøge forsikringsgiveren ved retten på det sted, hvor han selv har bopæl, hvilket konventionen ikke gav mulighed for.

73. Men selv om det ved udarbejdelsen af forordningen — skønt den tillægger beskyttelsen af andre svage parter end forsikringstageren større betydning end i 1968 — ikke fandtes nødvendigt at ændre reglen i konventionens artikel 12, nr. 3, som gentages i

12 — Artikel 66, stk. 1, i forordning nr. 44/2001 bestemmer: »Denne forordning finder kun anvendelse på retssager, der er anlagt, og på officielt bekræftede dokumenter, der er udstedt efter forordningens ikrafttræden«, fastsat til den 1.3.2002. Som vi allerede har set, anlagde Chatelard sag ved den foreliggende ret den 1.3.2001.

13 — Min fremhævelse.

forordningen i stort set enslydende vendinger (nemlig artikel 13, nr. 3), viser det efter min opfattelse, at fællesskabslovgiver mener, at værnetingsklausuler baseret på denne bestemmelse ikke skal kunne gøres gældende over for disse personer.

der giver udtryk for, at værnetingsklausulen i medfør af konventionens artikel 12, nr. 3, ikke kan gøres gældende over for en sikret tredjemand i forsikringsaftalen.

74. Hvis en værnetingsklausul af den type, som er fastsat i konventionens artikel 12, nr. 3, og i forordningens artikel 13, stk. 3, der udgør dens pendant, ligeledes kunne gøres gældende over for den sikrede tredjemand og begunstigede med bopæl i en anden medlemsstat, ville disse nødvendigvis være tvunget til at anlægge sag ved retten på det sted, hvor forsikringsgiveren har bopæl, og ville derved miste den mulighed, der var indrømmet dem i konventionen og blev bekræftet ved forordningen¹⁴, for at gøre deres rettigheder gældende ved retten på det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået, samt muligheden for at anlægge sag ved retten på det sted, hvor de har bopæl, således som fastsat i forordningens artikel 9, stk. 1, litra b).

77. Men for fuldstændighedens skyld skal de indvendinger, som Det Forenede Kongeriges regering og forsikringsselskaberne er fremkommet med, også undersøges.

78. Den første indvending støtter sig som allerede nævnt på hensynet til retssikkerhed. Forsikringsgiveren bør med sikkerhed kunne vide, så snart aftalen indgås, hvilken ret der har kompetence til at træffe afgørelse i samtlige heraf følgende tvister. Dette er imidlertid ikke muligt, såfremt man fastholder synspunktet om, at værnetingsklausulen ikke kan gøres gældende.

75. Det skal gentages, at dette ikke ville være i overensstemmelse med det formål om at beskytte de svageste parter i forsikringsforholdet, der forfølges i fællesskabsbestemmelserne.

76. Jeg mener derfor, at alle disse systematiske betragtninger fører til, at man blandt de fremsatte synspunkter skal tilslutte sig dem,

79. Jeg skal imidlertid påpege, at dette ikke nødvendigvis forhindrer forsikringsgiveren i på forhånd at vide, ved hvilke retter han risikerer at blive sagsøgt. I de fleste forsikringsaftaler, der indgås på vegne af eller til fordel for en tredjemand, oplyser underskriveren ved indgåelsen af aftalen, hvem tredjemand er, således at forsikringsgiveren har tilstrækkelige oplysninger om, hvilke retter der vil være kompetente til at påkende tvister, der kan opstå mellem denne og den sikrede tredjemand eller begunstigede.

¹⁴ — Artikel 9 og 10.

80. Endvidere gør forsikringselskaberne gældende, at det pågældende synspunkt vil indebære en risiko med hensyn til en ensartet fortolkning af konventionen og følgelig give anledning til modstridende afgørelser på samme område.

81. Det er efter min mening let at besvare denne indvending. En ensartet anvendelse af konventionen og nødvendigheden af at undgå modstridende afgørelser garanteres effektivt ved, at Domstolen er tildelt kompetence til at fortolke konventionen og de bestemmelser, der vedrører litispændens og konneksitet.

82. Det Forenede Kongerige og forsikringselskaberne gør ligeledes gældende, at hensynet til at beskytte den svageste part ikke er til stede i den foreliggende sag, idet Recticel og dets datterselskaber er nationale og europæiske virksomheder, der som følge deraf kan forhandle med forsikringsgiveren på lige fod. Dette bekræftes i øvrigt af, at værnetingsklausulen ikke blev pålagt Recticel, men at selskabet selv udtrykkeligt bad om den.

83. Dette argument forekommer imidlertid ikke overbevisende, selv hvis der ses bort fra, at den fortolkning, som Domstolen giver i forbindelse med en præjudiciel forelæggelse, i sagens natur kan række videre end den forelagte sag.

84. Det skal erindres, at i forbindelse med forhandlingerne om Det Forenede Kongeriges tilslutning til konventionen anmodede dette selv om, at man begrænsede beskyttelsen af de svageste parter i forsikringsforhold i de tilfælde, hvor disse havde en betydelig økonomisk styrke, og det netop fordi det krav om social beskyttelse, som hele forordningen om værneting i forbindelse med forsikringsaftaler er baseret på, ikke er berettiget, hvis forsikringstageren er en stor virksomhed.

85. Ved udformningen af konventionen fandt man imidlertid, at af hensyn til retssikkerheden kunne behovet for at beskytte de svageste parter i forsikringsforholdet kun begrænses i bestemte kategorier af forsikringsaftaler. Det Forenede Kongeriges argument indebar, som det ligeledes fremgår af de forberedende arbejder vedrørende konventionen¹⁵, at det var vanskeligt at finde et objektive kriterium, der kunne lægges til grund ved afgørelsen af, i hvilke tilfælde det ikke var nødvendigt at beskytte den svageste part i aftalen.

86. Det blev derfor besluttet at indføre artikel 12a i konventionen, der kun tillader værnetingsklausuler for forsikringsaftaler af

15 — Jf. punkt 140 i Schlosser-rapporten om konventionen om Kongeriget Danmarks, Islands og Det Forenede Kongerige Storbritannien og Nordirlands tiltrædelse af konventionen om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager, samt af protokollen om Domstolens fortolkning af denne konvention, EFT 1979 C 59, s. 71.

»stor risiko«, dvs. forsikringsaftaler, der indgås i forbindelse med visse former for transport (især luft- og søtransport). Det kan modsætningsvis udledes heraf, at størrelsen af og den underskrivende eller forsikrede virksomheds status på internationalt plan ikke i sig selv gør det muligt at udelukke en anvendelse af de særlige bestemmelser, der i konventionen er fastsat om forsikringsaftaler, eftersom anvendelsen heraf er begrænset til de i artikel 12a fastsatte tilfælde.

87. Endelig henviser Det Forenede Kongeriges regering til støtte for sin påstand til retspraksis om klausuler i en aftale om søtransport, hvor Domstolen har fundet, at sådanne klausuler kunne gøres gældende over for tredjemand, der var i besiddelse af et konnossement.

88. Regeringen gør navnlig gældende, at i Tilly Russ-dommen¹⁶ fra 1984, i Castelletti-dommen¹⁷ fra 1999 og i Coreck Maritime-dommen¹⁸ fra 2000 fastslog Domstolen, at i det omfang værnetingsklausulen i et konnossement er gyldig i henhold til Bruxelleskonventionens artikel 17, kan den påberåbes over for den tredjemand, der er indehaver af konnossementet, når denne, efter den nationale ret, der finder anvendelse, »er

indtrådt i en af de oprindelige parterers rettigheder og forpligtelser«¹⁹.

89. Domstolen bemærkede, at i en sådan situation skal det ikke efterprøves, om tredjemanden har tiltrådt værnetingsklausulen, idet den fastslog, at »i så fald kan erhvervelsen af konnossementet ikke give den tredjemand, der er indehaver af konnossementet, flere rettigheder, end aflasteren har haft«²⁰.

90. Men hvis tredjemanden i forhold til den oprindelige kontrakt derimod efter den nationale ret, der finder anvendelse, ikke er indtrådt i en af de oprindelige parterers rettigheder og forpligtelser, fastslog Domstolen, at det »påhviler [...] den ret, for hvilken sagen er indbragt, på baggrund af de krav, der opstilles i konventionens artikel 17, stk. 1, at efterprøve, om tredjemanden rent faktisk har tiltrådt den værnetingsklausul, der gøres gældende over for ham«²¹.

91. Jeg mener dog, at Domstolen i de pågældende afgørelser blot har anvendt de almindelige principper om aftaleretlige forpligtelser. Den fandt således, at værnetingsklausulen kun, som enhver anden kontraktuel bestemmelse, kan binde de parter, der har samtykket heri, og som ved at underskrive en sådan klausul har udtrykt deres vilje til at fravige konventionens bestemmelser om kompetence.

16 — Dom af 19.6.1984, sag 71/83, Sml. s. 2417.

17 — Dom af 16.3.1999, sag C-159/97, Sml. I, s. 1597.

18 — Dom af 9.11.2000, sag C-387/98, Sml. I, s. 9337.

19 — Coreck Maritime-dommen, præmis 24.

20 — Coreck Maritime-dommen, præmis 25.

21 — Coreck Maritime-dommen, præmis 26.

92. Ifølge Domstolen er der er imidlertid to undtagelser til dette almindelige princip.

93. Først og fremmest vil aftalen mellem de oprindelige aftalparter være bindende for tredjemand, når denne i henhold til den nationale ret, der finder anvendelse, er indtrådt i en af de oprindelige parter rettigheder og forpligtelser.

94. Eftersom dette er udelukket i den foreliggende sag, går jeg straks over til den anden undtagelse, hvorefter tredjemand er bundet af en værnetingsaftale, når denne udtrykkeligt har samtykket heri.

95. Mens en sådan løsning generelt set overholder de krav om partsautonomi og aftalefrihed, som karakteriserer konventionen, forholder det sig imidlertid anderledes i forbindelse med forsikringsaftaler, hvor, som Kommissionen påpeger, disse krav skal forenes med de lige så grundlæggende krav om at beskytte de svageste parter i forsikringsforholdet.

96. Det kan ganske vist indvendes, at når tredjemand giver sit udtrykkelige samtykke, er han ikke længere udenforstående i forhold til værnetingsklausulen, hvilket er en af

begrundelserne for, at den ikke kan gøres gældende over for ham. Men ved nærmere eftersyn er et sådant samtykke ikke tilstrækkeligt til, at klausulen kan gøres gældende over for tredjemand, i det mindste ikke når, som i den foreliggende sag, denne ikke bor (eller har opholdssted) i samme medlemsstat som forsikringsgiveren (og forsikringstageren).

97. Som allerede nævnt (jf. punkt 33 ff. ovenfor), giver konventionen den svage part mulighed for at give afkald på visse værneting, som ellers var mulige i henhold til kompetencereglerne i afsnit II, afdeling 3, men udelukkende, hvis det ikke er til skade for ham. Med hensyn til en værnetingsklausul indgået i overensstemmelse med artikel 12, nr. 3, undgås en sådan skade ved, at der vælges værneting i den stat, hvor begge parter (også den svageste part) har bopæl (jf. punkt 39 ovenfor). Når det derimod drejer sig om en tredjemand, der bor (eller har opholdssted) i en anden medlemsstat, ville de ved hjælp af værneting udpegede retter være dem, der er beliggende i forsikringsgiverens stat, en løsning, der er åbenbart uforenelig med det mål, der forfølges i konventionens afsnit II, afdeling 3.

98. Det kan heller ikke med føje gøres gældende, at tredjemands udtrykkelige viljserklæring i væsentlig grad ændrer situationen. Som allerede anført (jf. punkt 33 ff. ovenfor), kan denne ved hjælp af en værnetingsklausul som fastsat i konventionens artikel 12 give afkald på den beskyttelse,

som i konventionens artikel 7-11 er fastsat til fordel for den svage part, men udelukkende i de tilfælde, hvor det med rimelighed kan antages, at denne klausul ikke er til skade for den svage part (jf. især artikel 12, nr. 2 og 3). Dette er imidlertid ikke tilfældet i den foreliggende sag, eftersom anvendelsen af klausulen medfører en enekompetence for retterne på det sted, hvor forsikringsgiveren har bopæl, hvilke ikke er de samme som retterne på det sted, hvor tredjemand har bopæl.

99. Jeg er følgelig af den opfattelse, at de her undersøgte påstande ikke kan gengive ovenstående synspunkt.

100. Derfor foreslår jeg Domstolen at besvare det præjudicielle spørgsmål med, at en værnetingsklausul indgået i overensstemmelse med artikel 12, nr. 3, i Bruxelleskonventionen ikke kan gøres gældende over for den sikrede tredjemand, som har sin bopæl i en anden medlemsstat end forsikringsgiveren og forsikringstageren.

V — Forslag til afgørelse

101. I lyset af ovenstående foreslår jeg følgelig Domstolen at besvare det af cour d'appel de Grenoble forelagte præjudicielle spørgsmål således:

»En værnetingsklausul indgået i overensstemmelse med artikel 12, nr. 3, i konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager, kan ikke gøres gældende over for den sikrede tredjemand, som har sin bopæl i en anden medlemsstat end forsikringsgiveren og forsikringstageren.«